

Гончаренко А.В.кандидат історичних наук, доцент
Сумський національний аграрний університет**Ромасенко К.М.**студентка
Сумський національний аграрний університет**ПОЛІТИКА США ЩОДО СТВОРЕННЯ ЛІГИ НАЦІЙ, 1918–1920 РР.****Goncharenko A.V.**PhD (History), Associate Professor
Sumy National Agrarian University**Romasenko K.M.**

student, Sumy National Agrarian University

THE US POLICY IN THE CREATION OF THE LEAGUE OF NATIONS, 1918–1920**Анотація**

Досліджено політику США щодо створення Ліги Націй напередодні та під час Паризької мирної конференції 1919–1920 рр. Визначено місце нової міжнародної організації в американських планах післявоєнного світоустрою. Розглянуто процес формування американського проекту створення Ліги Націй у період підготовки мирної конференції. Проаналізовано позицію США на Паризькій мирній конференції стосовно створення цієї міжнародної організації.

Abstract

The US policy in the creation of the League of Nations before and during the Paris Peace Conference of 1919–1920 is explored. Article determines the place of a new international organization in American plans for the postwar world order. It is considered the process of formation of the American project of creation the League of Nations in the period of preparation of the peace conference. There is analyzed US position at the Paris Peace Conference regarding the creation of this international organization.

Ключові слова: США, Ліга Націй, Вудро Вільсон.**Key words:** USA, League of Nations, Woodrow Wilson.

Ідея створення особливого наднаціонального органу для вирішення спорів між державами та запобігання конфліктам стала набувати практичних обрисів тільки в роки Першої світової війни і нерозривно пов'язана з ім'ям Вудро Вільсона. Екстраполяція внутрішніх тенденцій на зовнішнє середовище породжувала надії, що можливо створити співтовариство націй, метою якого було б забезпечення безпеки його членів. Була присутня також переконаність в тому, що можливо виробити загальне розуміння міжнародних відносин на основі принципу верховенства закону. Саме тому в той період ідеї пацифізму перебували у підйомі, відстоюючи необхідність примусового вирішення спорів, установи міжнародних судів і роззброєння.

Мета дослідження – проаналізувати політику США щодо створення Ліги Націй напередодні та під час Паризької мирної конференції 1919–1920 рр.

Вільсонівська концепція міжнародної організації стала своєрідною американською «відповіддю» на загострення міжнародних протиріччя на початку XX ст. Вже на самому початку свого президентства В. Вільсон заявив про прагнення до пошуку власних рецептів для їх всеосяжного вирішення. Цей же досвід Вільсон припускав використати для реорганізації відносин між воюючими європейськими націями, надаючи принципам «доктрини Монро» універсальний характер в плані забезпечення колективної безпеки. У своєму зверненні до Сенату від 22 січня 1917 р. він запропонував, щоб всі нації одноставно прийняли доктри-

ну президента Монро як доктрину для всього світу: жодна нація не повинна прагнути до поширення власної політичної влади ні на одну іншу націю чи народ. Всі нації повинні бути з цього моменту уникати вступу в союзи, які втягнули б їх в змагання міццю. Уже в цьому твердженні можна помітити коріння майбутніх розбіжностей на Паризькій мирній конференції між американським президентом і його європейськими візаві.

Громадськість та істеблішмент союзників розуміли значимість цього проекту. Прем'єр-міністр Великої Британії Девід Ллойд Джордж вітав ідею створення організації з підтримки миру. У переддень Різдва 1918 р. він сказав у близькому колі, що повернення з Парижу без Ліги Націй буде означати для нього політичну катастрофу, оскільки британське суспільство «з жахом прийме збереження такого стану справ, який ще раз може виродитися в подібну трагедію» [3, с. 86]. Проте ідея Ліги не захоплювала його уяви – підтримуючи її ще до відкриття конференції він відчував сумніви в ефективності майбутньої організації.

Ще менший оптимізм щодо дієвості Ліги як механізму забезпечення колективної безпеки мала французька делегація. Навіть стримана реакція громадської думки країни стосовно перспектив Ліги Нації не йде ні в яке порівняння з тим скептицизмом, який демонстрували в цьому питанні офіційні особи Франції.

У США співробітниками «Inquiry» під керівництвом Едварда Хауза був сформульований проект створення міжнародної організації, викладений

в пояснювальній записці на ім'я Вудро Вільсона 16 липня 1918 р. У цьому документі досить глибоко були розроблені організаційні питання діяльності міжнародної організації як виконавчого органу з підтримки миру, передбачалося створення секретаріату Ліги і судового трибуналу.

Окремо слід зупинитися на питанні про гарантії, що увійшли в проект Хауза. Ця ідея, що стала каменем спотикання при ратифікації Версальського договору в Конгресі, була внесена з ініціативи Вільсона, який припускав можливість відмовитися від гарантії територіальної і політичної незалежності через третейський розгляд і наполягав на безпосередніх гарантіях. Президент виходив з положень про американський державний устрій, закріплених в Конституції США. Зокрема, розділ IV ст. IV Конституції передбачав, що США будуть «гарантувати кожному штату в цьому союзі республіканську форму правління і охорону кожного з них від зовнішнього нападу» [1, с. 94].

Стаття про гарантії також передбачала, що Ліга Націй стане механізмом, який зможе сприяти зміні status quo. Для цього, з одного боку, закріплювалося право націй на самовизначення, а, з іншого, рішення в Лізі повинні були прийматися кваліфікованою більшістю в 3/4 голосів. Ознайомившись з проектом Хауза, президент уніс до нього зміни – з Статуту були виключені положення про міжнародний судовий трибунал і відновлена стаття про застосування збройної сили як каральний захід за порушення постанов Ліги, оскільки основна проблема полягала у баченні Вашингтоном завдань, які повинна була вирішувати Ліга, і, відповідно, ті інструменти, які їй слід було б використовувати.

Розвиток концепції Ліги Націй і її реалізація здійснювалися в умовах складної ситуації, що склалася напередодні і під час роботи Паризької мирної конференції. На її початку, 22 січня 1919 р. за пропозицією В. Вільсона «Рада десяти» прийняла резолюцію, що передбачає створення міжнародної організації та включення її Статуту в текст мирного договору. Була створена спеціальна комісія на чолі з американським президентом по розробці статуту Ліги Націй. В ході роботи цієї комісії вперше був озвучений детальний план побудови нової міжнародної організації. При цьому пропозиції президента США отримали різні оцінки сучасників. Для прийняття першого варіанту Статуту Ліги Націй Комісія 19-ти важливе значення мала та обставина, що її члени були прихильниками ідеї міжнародної організації з широкими повноваженнями.

Під час другого читання проекту було прийнято рішення утворити Раду Ліги у складі постійних представників п'яти великих держав і непостійних чотирьох членів. Одночасно з цим було прийнято рішення, що кожна держава незалежно від того, є вона членом Ради чи ні, має право брати участь в його засіданнях під час обговорення свого питання. Представляючи підсумковий документ комісії на пленарному засіданні 14 лютого 1919 р. Вудро Вільсон зазначив, що положення про Лігу Націй містить лише загальні принципи і є рішучою гарантією договору проти агресивності.

Незважаючи на всю незавершеність Версальського врегулювання система міжнародних відносин, що виникла, базувалася на інших підвалинах, ніж колишній світоустрій. У цьому, безумовно, помітна роль США і особисто президента В. Вільсона. Ліга Націй комбінувала американські і європейські ідеї, і те ж саме можна сказати про більшість міжнародних режимів, утворених на післявоєнній конференції. Статут Ліги Націй в цілому відображав Вільсонівську концепцію нової міжнародної організації – Ліга не стала ні союзом «виснажених переможців», які прагнули до реваншу над колишнім ворогом, ні «дискусійним клубом» без будь-яких важелів. Вона була одним з проміжних етапів на шляху «від хаосу до світового уряду». Представлена ним концепція Ліги продемонструвала традиційну для президента «комбінацію утілітаризму і універсалізму» [2, с. 77-78].

Вудро Вільсон вважав, що потреба міжнародного співтовариства в колективних діях в ім'я підтримки загальної безпеки може бути сформована тільки поступово. Ось чому свої головні надії, пов'язані з реалізацією гарантій, американський лідер спочатку покладав на силу громадської думки, розраховуючи надалі на еволюцію Ліги і, перш за все, на її розширення. Американська ідея Ліги Націй позитивно сприймалася світовою громадською думкою. Проте, універсалістські ідеї В. Вільсона натикалися на непримиренну позицію інших делегацій, перш за все, Франції.

Ця різниця проявилася в дебатах щодо Ліги Націй і засобах забезпечення міжнародної безпеки. США відстоювали концепцію інституційно-правових основ майбутнього глобального порядку в поєднанні з побудовою системи колективної безпеки і ідеєю моральної відповідальності великих держав за підтримку миру. У цій схемі було місце для переможених країн, і навіть для Радянської Росії. Європейські ж країни послідовно акцентували силовий компонент майбутньої міжнародної організації.

В результаті Ліга була побудована за французьким проектом, що в решті-решт не сприяло стабільності всієї системи безпеки в Європі. Відмова США ратифікувати Версальський договір призвела до того, що Франція взяла на себе роль «європейського поліцейського». Це тільки загострювало її відносини з Німеччиною і зробило мирне врегулювання неможливим, а Лігу Націй – неефективним механізмом запобігання загрозам світового порядку.

Список літератури

1. Романов В.В. В поисках нового миропорядка: внешнеполитическая мысль США (1913–1921 гг.). Москва; Тамбов: ТГУ им. Г.Р. Державина, 2005. 504 с.
2. Ambrosius L.E. Woodrow Wilson and the American Diplomatic Tradition: The Treaty Fight in Perspective. Cambridge: University Press, 1987. 323 p.
3. MacMillan M. Paris 1919: Six Months That Changed the World. N.-Y.: Random House Trade Paperbacks, 2003. 570 p.